

ACC. NR.

165

Landskap:

SKÅNE

Upptecknat av:

Joh. E. Johansson

Härad:

Bara

Adress:

Lund

Socken:

Eisarp

Berättat av:

Uppteckningsår:

1923

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör

Byordning

1-6

Vid märkens döptid i en Skånelag.
Vid märkens tid i en Skånelag.

i teorien på 1800-talet.

Märkens förändring i Måsheddunge, Esers
(i Skåne)

Med märkens förändring följer ännu en del brukt och sedvänjor från gångna tider, som ^{under} något förändrade former. Sålunda förkomma ^{här} i enstaka fall de förut mycket berömda äldermansgillena. (6 sid)

Inom Måsheddunge lag af Esers socken är på förhållandet. Äldermans gillan går här i tur och ordning kring bland åboarna, såsom bruket varit ^{sedan} århundradena ^{tillbaka} ägna, och äldermannen tillträder sin befattning den 10 november, hvilket dag äfven äldermansgillet går af stapeln. Sedan kan här spåras tillbaka till 1834, då den i nuvarande äldermannen, landbrukaren Jöns Christiansson, Måsheddunge ^{nr} 5, förvarande lagordningen skrefs, och undertecknades af alla 7 dåvarande åboar, i lagn. Byordningen blef sedan den 10 november 1866, bekräftad och undertecknad af dåvarande 10 åboar. Den har följande lydelse:

By orning.

1. Vi underficknade Måsheddinge åboar hafwet öfverens kommitt, att i bylaget hålla en fädan ordning, att wi wid minsta bud eller order från ärningsmannen skolla möta wid påsatt kläckslag, eller skall den uteblifwande böta 16 sk. banco.
2. Den der i bylaget med värning, ^{Fräta} ~~Fräta~~ och wäsen will störva ärning och sjeck, han skall böta 32 sk. banco.
3. Om der är någon som förhåller orderna, så att andra deraf blir hindrade att komma, så skall han böta 32 sk. banco.
4. Orderna skall ärningsmannen afsända ett dyng förut innan samling sjes. Om ej husbonden kan komma, så skall han annan i sitt ställe fända. Till att höras och beswara sin rättighet.
5. Och de till böter förfallna, will di ej med godo böta för den punkt som di är skyldiga, så skall samtliga åboar genast gå att utpranta för böterna, och detta är med alles wärt samtycke och egenhändiga underskrift. Måsheddinge den 10 november 1834.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Lasse Mats Son.

Ola Pehrs Son.
Lars Pehrs Son.
Nils Pehrs Son.Anders Hans Son.
Nils Hans Son.
Jacob Anders Son.

Med ~~af~~ afwanstående handling för-
klara vi oss näjda. Jom härmed inbyggas.
Måsheddunge den 10 november 1866.

Jöns Christoffers Son.	Anders Jacobs son.
Nils Nilsson.	Bengt Larsson.
Sören Swens Son.	Nils Swensson
Jöns Persson.	Hans Christoffersson.
Lars Petrusson.	Anders Jönsson.

KOPPWS Utom byordningen förvaras hos älderman-
nen några äldre ^{interiörer} handlingar från landskansliet
rörande byns angelägenheter. De ha sin
plats i bybådan, en grönmålad trälåda
med skjutlock, af onsenlig ålder och ej
större än att en person kan med lätthet
bära den under armen. Något byborn
kunde här ingen ^{nu} erinra sig hafva funnits.
Ett sådant finnes ^{emellertid} kvar i ett en af grann-
byarna, men här har sedan med älder-
mans gillet upphört sedan några år till-
baka.

En Moder till nuvarande äldermannen
i Mosseddunge, själf härstammande från
en af ~~aboarna~~ i byn, som underbecknat
byordningen, och som på sin tid varit
husmoder i gården och därvid rustat
till många äldermans kolas och jämväl
sedan barndommen är förtrogen

med seder och bruk på orten, har här som
lämnat en del upplysningar hvarifrån föl-
jande delvis är hämtat.

Den 10 november vid 10 tiden på f.m.
samlades åboerna i leyn i enlighet med
cirkulerande skriftliga order, hos afgående
äldermannen. Här bjöds på "lillemidda",
bestående af hemkärnat smör, gösaflott,
ost och korf af mångahanda slag, samt
sylta och rödbetar. Någon sparsamhet med
dryckesvarorna förskom ej heller. Efter
intagen "lillemidda" öfvertäckades belydan
till ~~den~~ ^{den} tillträdande
~~varande~~ ^{nya} älderman, som inbjöd
de församlade till middag hemma hos
sig. I sällskap med ^{den} nye äldermannen som
var belydan under armen, togade man
på i samlad Trapp till dennas gård,
der middagen stod dekad. Denna
bestod af ^{och} soppa, eller buljong och peppar-
rots kött. Den egentliga festmåltiden
var förlagd till sednare på ^{Märkenöf-}
~~kvällen~~ ^{torren,} då rätterna bestodo af gästek och
påsgröt, samt kakor, sasom ^{klengt} ~~(klemor)~~
(klemor) och goran. Mellan måltiderna ser-
verades förfriskningar, mestadels be-
stående af varma ^{och rötködes lingspipor,} komboddar. (Redare

spelades "Tolftan". Efter utgången af Hvarje
"Tolfta" spädde koddarna upps med en sup
hvarvid den som giete "rabus" i Tolftan
blef utan. [Wid måltiderna war man mycket
noga med att gästerna intogo sina platser
enligt nummerordningen på hemmannen.
Det kunde härvid inträffa att ett par arga
antagonister blefvo placerade sida vid
sida till största förmåjelas för äfriga del-
tagare i måltiden. Festen brukade oft vara
till ^(långt) ut på småtimmarna.

Andra dagen voro äbomörorna såvade
i gillesgården, då ~~man~~ ^{det} ej heller spades på
fortäringen.

~~Wid ^{ärens} ~~det~~ äldermanogillet har fruarne~~

+ + + +

Till Märten skulle alla yttre ar-
beten på åker och äng vara afslu-
tade. Grödan var inbergad, och "hösta-
gillet" hade hållits liksom "berdegillet".
Det gällde nu att se till det källare
och misthus voro väl försedda till
mötande af vinterns mångahanda
behof. Därför slaktades och rökades
fläsk och kött, samt bakades bröd.
Det var ej heller småmular som för-
slogo i en skänngård på den tiden.

Tio Tio

2 ä 3 svin slaktades ^{vid} ~~till~~ märkens tiden, endast julagrisen blef sparad till närmare jul, för aft ^{skulle finnas} afven ~~da~~ ^{först} på bordet ^{3 ä 4} får, samt någon kalf eller nötkreatur. Gårdens ankor och gäss ^{skattades} ~~afven~~ ^{till} ~~slappa~~ ^{omväxlingen} i dieten. Man hade ^{själv} afven att tillse det humla och malt icke saknades samt att ostarna, som förvarats i ostskåpet ^{i väggen} inom räckhåll för bandhunden för att icke bli ~~för~~ bortstulna, kommo på sin vinterförvarings plats, i osthyllan, öfver kakelugnen. Sedan alla dessa bestyr voro undan ~~gjordade~~ kunde man fira Märkens afton i behaglig ro, och som det i Skåne ej brukar vara "ondt om en jölsa i slaktetiden", blef därför förplägnaden också under denna högtid, ^{mera} riklig än sommars, med undantag för julhögtiden.

Afven i det ringaste hem på landsbyden förekom någon slags stek och risgröt till Märkens afton. Först på gäs eller anka, användes höns, hare eller annat vilt. Strax ^{äro} ~~efter~~ märkens tid ^{äro} ~~hade~~ männen sysselsättning med brökningsarbeten, ~~och~~ som varade näst hela vintertiden, medan kvinnorna sysslade med väf och spinnrock.